

źródła monastyczne

25

źródła monastyczne

25

Redaktorzy serii: Michał T. Gronowski OSB

Szymon Hiżycki OSB

opracowania

5

JEAN LECLERCQ OSB
CHRYSSTUS
W OCZACH
ŚREDNIOWIECZNYCH
MNICHÓW

Przekład:

MAŁGORZATA BORKOWSKA OSB

Redakcja naukowa:

JAN ANDRZEJ SPIEŻ OP

TYNIEC

WYDAWNICTWO BENEDYKTYNÓW

Tytuł oryginału: Regards monastiques sur le Christ au Moyen Âge
– Nouvelle édition augmentée de la relecture de Michel
Dupuy, © Mame-Desclée, Paris, 2010.

Projekt okładki i stron tytułowych:
ANDRZEJ CIEPŁUCHA

Opracowanie typograficzne:
JAN NIEĆ

Imprimi potest: Opactwo Benedyktynów
L.dz. 24/2022, Tyniec, dnia 15.03.2022
✠ Szymon Hiżycki OSB, opat tyniecki

Wydanie drugie, niezmienione: Kraków 2022

ISBN 978-83-8205-180-3
ISSN 1230-6711

© Copyright Mame-Desclée, Paris, 2010
© Copyright for this edition by Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów
ul. Benedyktyńska 37, 30–398 Kraków
tel.: +48 (12) 688–52–90;
tel./fax: +48 (12) 688–52–91
e-mail: zamowienia@tyniec.com.pl
www.tyniec.com.pl

Druk i oprawa:
Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów
druk@tyniec.com.pl

SPIS TREŚCI

SKRÓTY.....	9
PRZEDMOWA	11
CHRYSTUS-MNICH.....	15
Problem	15
Odpowiedzi tradycji.....	19
Ku interpretacji	25
JEZUS-KSIĘGA I JEZUS-CZYTELNIK	29
Jezus-Księga	30
Jezus-Czytelnik.....	36
Uzupełnienia.....	43
MARYJA CZYTA CHRYSYUSA	47
Maryja czytająca.....	47
Maryja, księga otwarta.....	50
Sens i zastosowanie praktyczne tych motywów	53
Wnioski	62
KONTEMPLACJA NA GÓRZE WEDŁUG KASJANA	65
PROBLEM KLAS SPOŁECZNYCH A CHRYSOLOGIA ŚW. BENEDYKTA	73
Konflikty między grupami ludzkimi	76
Terapia chrystologiczna św. Benedykta	86
ŚW. BENEDYKT I KENOZA CHRYSYUSA.....	93
Pokora.....	93
Posłuszeństwo.....	97
Wyrzeczenie się własności.....	98
Stałość.....	99

I ZNOWU PRZEMIENIENIE (BEDA I AUTPERT, WIEK VII–VIII)	101
Beda Czcigodny	102
Ambroży Autpert	107
NOWE PROBLEMY OD VII DO IX WIEKU	117
Tajemnica ludzkiej wiedzy Jezusa.....	118
Tajemnica boskiego synostwa Jezusa.....	120
Jezus a widzenie Boga.....	126
KLUNIACKA CHRYSOLOGIA ANTYFEUDALNA	131
Tradycja kluniacka.....	131
Święty Odon	133
Święty Odylon	137
TEMATY CHRYSOLOGICZNE	
W CZASACH REFORMY GREGORIAŃSKIEJ	147
Święty Grzegorz VII	147
Święty Piotr Damiani	151
Święty Hugon	157
PO PRZEMIANACH XI I XII WIEKU	165
Wcielenie Słowa a ład Kościoła.....	166
Wcielenie a tajemnica Eucharystii	168
Ciało Mistyczne	173
DWAJ SPOKOJNI NAUCZYCIELE POŚRÓD ZAMIESZEK.....	185
Pierwszy trubadur Chrystusa: Jan z Fécamp.....	186
Brunon z Segni – synteza.....	190
W PATRYSTYCE XII WIEKU	203
Teologia a społeczeństwo	203
Św. Anzelm i godność ludzka.....	207
Piotr Czcigodny i zbawcze Wcielenie.....	212
Kontemplacyjna postawa Piotra z Celle	223
ŚWIĘTY BERNARD I CYSTERSI	235
Rzeczywistość Wcielenia.....	235
Doświadczenie bycia człowiekiem.....	239

Bóg możliwy do naśladowania.....	242
Oblubieniec Kościoła	246
ROLA MNISZEK.....	255
Święta Hildegarda, doktor w Kościele.....	256
Święta Lutgarda i wymiana serca	259
Wynagrodziciel	265
ELEMENTY STAŁE.....	271
Od pobożności do nabożeństw	271
Naśladowanie Jezusa Chrystusa	279
Chrystus uśmiechnięty	284
INDEKS BIBLIJNY	289
INDEKS OSÓB I NAZW WŁASNYCH	293

SKRÓTY

- BHL *Bibliotheca hagiographica latina antiquae et mediae aetatis* I–II, Sul., Bruxelles 1898–1911 (przedruk 1949).
- CCCM *Corpus Christianorum, Continuatio mediaevalis*, Turnholt 1966–
- CSEL *Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum* I–LXXXVIII, Bh. I–V, Wien 1866–1986.
- CCist *Collectanea Cisterciensia. Revue de spiritualité monastique*, Godewaersvelde 1946–
- COCR *Collectanea Ordinis Cisterciensium Reformatorum*, Westmalle 1934–1964.
- DThC *Dictionnaire de Théologie Catholique*, red. A. VACANT i inni, Paris 1909–1972.
- DSAM *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique*, red M. VILLER, Paris 1937–1995.
- LL *Lettres de Ligugé*, Ligugé
- MGH *Monumenta germaniae historica inde ab anno Christi 500 usque ad annum 1500 (oraz Indices)*, Berlin, Weimar 1826–
- PL *Patrologiae cursus completus. Series Latina*, wyd. J.P. MIGNE, Paris 1878–1890.
- RBén *Revue bénédictine*, Maredsous 1884–

RTAM	<i>Recherches de Théologie Ancienne et Médiévale</i> , Louvain 1929–1940, 1946–
SBO	<i>Sancti Bernardi Opera</i> , Roma 1957–1977.
SCh	<i>Sources Chrétiennes</i> , Paris 1941–
SA	<i>Studia anselmiana</i> , Roma 1933–
SMon	<i>Studia monastica</i> , Barcelona 1959–
VM	<i>Vita Monastica</i>

PRZEDMOWA

Istnieje okres dziejów chrystologii, który nie cieszy się uwagą historyków doktryny: ten mianowicie, który rozciąga się między epoką wielkich soborów a czasami mistrzów scholastyki. Otóż w ciągu tych siedmiu wieków (od szóstego do końca dwunastego) chrystologia zachodnia ulegała wielu różnym wpływom czasu, miejsca i kultury, ale zachowała pomimo to wyraźną jednorodność.

W epoce patrystycznej, a następnie (i zwłaszcza) w średniowieczu, wyróżniono już różne aspekty osoby i dzieła Chrystusa, którymi zajmowali się ze szczególną predylekcją różni autorzy. Wyrażono nawet te aspekty tytułami takimi jak Oświeciciel, Zwycięzca, Ofiara, Dawca przebóstwienia¹: przyniósł On bowiem światło prawdy, zwyciężył zło przez swoją śmierć i zmartwychwstanie, ofiarował samego siebie na krzyżu i „przebóstwił” tych, którzy Go przyjęli. Każda z tych rzeczywistości dostarcza obfitego tematu do refleksji.

W tradycji monastycznej metafizyczna *budowa*, jeśli tak można powiedzieć, osoby Chrystusa nie była ni-

¹ Pod tymi tytułami H.E.W. Turner w książce *The Patristic Doctrine of Redemption* (Londyn 1952) omówił cztery prądy chrystologicznej myśli patrystycznej.

gdy tematem ulubionym; sobór Chalcedoński ostatecznie utrwalił wiarę w dwie natury, boską i ludzką, obecne w boskiej Osobie Chrystusa. Tym, co przede wszystkim starano się pogłębić, była więc raczej znajomość tego, co przeżył On w swej świadomości Boga i człowieka, znaczenie Jego dzieła dla nas oraz problem, jak możemy zjednoczyć się z Nim, aby móc dzięki Jego męce dojść do chwaly, w której On wiecznie króluje. Rozważano zaś to nie przy pomocy abstrakcyjnej spekulacji, ale przez kierowanie uwagi na kolejne fazy historii zbawienia, od czasów oczekiwania na Jego przyjście do czasów po tym przyjściu następujących. Używano przy tym języka Biblii, Ojców i liturgii. Było to więc raczej podejście konkretne, pastoralne i egzystencjalne niż badania o typie spekulatywnym.

Jak to już pokazuje tytuł niniejszej książki, nie chodzi nam tutaj o wypracowanie jakiejś „średniowiecznej chrystologii monastycznej”, ale o przypomnienie sposobów, w jakie mnisi i mniszki od szóstego do końca dwunastego wieku kontemplowali Chrystusa.

Powszechnie przyznaje się środowiskom monastycznym tę zasługę, że cierpliwie skopiowały one dla nas patrystyczne dziedzictwo doktrynalne. Ale czy rzeczywiście nie zrobiły nic poza przechowaniem i przekazaniem otrzymanych myśli? Czy nic nie wniosły nowego? Ich działalność kulturowa odbywała się na terenie pobożności, ale pobożność zakładała oświeconą wiarę i pobudzała do refleksji, przyczyniającej się do postępu teologii. Oczywiście, ogólnie biorąc, mnisi nie zajmują się *problemami*: raczej kontemplują *tajemnice*. Ale czynią to w ko-

lejných epokach i w społeczeństwach, w których zdarza się kwestionowanie takich czy innych prawd wiary dotyczących Pana Jezusa. Muszą więc wyznawać swoją wiarę w całość nauki Kościoła, muszą kłaść akcent na te aspekty osoby i dzieła Zbawiciela, które w ich czasach są kwestionowane. Robią to raczej w sposób praktyczny niż snując teorie, a myśl ich kieruje się ku temu, co stanowi cel całego ich życia i co temu życiu nadaje sens: ku poszukiwaniu osobistego zjednoczenia z Ojcem przez Chrystusa w Duchu Świętym.

Z tego pełnego miłości poszukiwania światła i wiedzy o tym, czym Chrystus powinien być dla nas i w nas, wynikło wiele dzieł, które do dzisiaj warto czytać. Upoważniają mnie one, abym mając już lat osiemdziesiąt, zostawił zamiast testamentu te kilka światła rzuconych na osobę Pana naszego, Jezusa.